

Friedrich Nietzsche
Vôl'a k moci

FRIEDRICH NIETZSCHE

Vôľa k moci

Grunt

Bratislava 2024

Z nemeckého originálu Friedrich Nietzsche: *Der Wille zur Macht*,
ktorý vyšiel vo vydavateľstve Kröner Verlag v roku 1996
preložila a záverečnú poznámku napísala Patrícia Elexová.

Odborná redakcia: Róbert Maco

Jazyková redakcia: Irena Hanulová

Grafický návrh obálky s použitím fotografie autorky prekladu: Michal Kováč

Preklad publikácie z verejných zdrojov formou štipendia podporil Fond na podporu umenia.

Translation © Patrícia Elexová

ISBN 978-80-570-5535-8 (EPUB)

ISBN 978-80-570-5536-5 (MOBI)

ISBN 978-80-570-5534-1 (PDF)

Štruktúra diela

Predhovor

Prvá kniha – Európsky nihilizmus

Európsky nihilizmus

- I. Nihilizmus*
- II. K dejinám európskeho nihilizmu*

Druhá kniha – Kritika doterajších najvyšších hodnôt

- I. Kritika náboženstva*
- II. Kritika morálky*
- III. Kritika filozofie*

Tretia kniha – Princíp nového kladenia hodnôt

- I. Vôľa k moci ako poznanie*
- II. Vôľa k moci v prírode*
- III. Vôľa k moci ako spoločnosť a individuum*
- IV. Vôľa k moci ako umenie*

Štvrtá kniha – Disciplína a šľachtenie

- I. Hierarchia*
- II. Dionýzos*
- III. Večný návrat*

Záverečná poznámka k slovenskému vydaniu

PREDHOVOR

1

Veľké veci si žiadajú, aby sa o nich buď mlčalo, alebo aby sa o nich rečnilo vo veľkom: vo veľkom, to znamená s nevinnosťou, – cynicky.

2

To, čo rozpoviem, je príbeh najbližších dvoch storočí. Opisujem, čo prichádza, čo sa už nemôže udiť inak: *nástup nihilizmu*. Tento príbeh možno vyrozprávať už teraz: do diela sa tu totiž dáva sama nevyhnutnosť. Táto budúcnosť už prevráva stovkami znamení, tento osud sa ohlasuje všade; pre túto hudbu budúcnosti sú dnes nastražené všetky uši. Celá naša európska kultúra sa už oddávna pohybuje s útrpným napätím, ktoré z desaťročia na desaťročie rastie, akoby smerovala ku katastrofe: nepokojne, násilnícky, v chvate: ako veľtok, ktorý chce dospieť ku svojmu *koncu*, ktorý sa už nezamýšľa, ktorý sa obáva zamýšľať.

3

– Ten, čo si tu berie slovo, doteraz naopak nerobil nič iné, než že sa *zamýšľal*: ako filozof a inštinktívny pustovník, ktorému osožilo nachádzať sa obďaleč, v ústraní, a pre ktorého bola jeho trpezlivosť, oneskorenosť a zaostávanie výhodou; ako trúfalo experimentujúci duch-pokúšiteľ, ktorý už blúdil v každom z labyrintov budúcnosti; ako duch vešteckého vtáka, ktorý *hľadá späť*, keď hovorí, čo príde; ako prvý dokonalý nihilista Európy, ktorý však už nihilizmus sám v sebe prežil až do konca – ktorý ho má za sebou, pod sebou, mimo seba...

4

Totíž, netreba sa mýliť v zmysle názvu, ktorým chce byť toto evanjelium budúcnosti pomenované. „*Vôľa k moci*. Pokus o prehodnotenie všetkých hodnôt“ – touto formulou je vyjadrený *protichodný pohyb*, pokiaľ ide o princíp a úlohu: pohyb, ktorý raz v budúcnosti vystrieda onen dokonalý nihilizmus, ktorý ho však, logicky aj psychologicky, *predpokladá*,

ktorý rozhodne môže prísť až *po ňom* a až *z neho* môže vyplynúť. Totiž, prečo je nástup nihilizmu teraz už *nevyhnutný*? Lebo je konečným dôsledkom našich doterajších hodnôt samých; lebo nihilizmus je do konca domyslenou logikou našich veľkých hodnôt a ideálov – lebo najprv musíme nihilizmus zažiť, aby sme prišli na to, čo vlastne bolo *hodnotou* týchto „hodnôt“... Niekedy potrebujeme *nové hodnoty*...

Prvá kniha

EURÓPSKY NIHILIZMUS

EURÓPSKY NIHILIZMUS

1

[K plánu]

Nihilizmus stojí pred dvermi: odkiaľ k nám prichádza tento najneblahejší spomedzi všetkých hostí? –

1. Východiskový bod: je *omylom* poukazovať na „sociálnu núdzu“ či na „fyziologickú degeneráciu“ alebo dokonca na korupciu ako na *príčinu* nihilizmu. Ved' práve dnešná doba je tá najslušnejšia, najsúcitnejšia. Núdza, duševná, telesná, intelektuálna núdza sama osebe vôbec nie je schopná vyvolať nihilizmus, t. j. radikálne odmietanie hodnoty, zmyslu, žiaducosti. Tieto druhy núdze vždy ešte dovoľujú celkom odlišné výklady. Nihilizmus teda tkvie v ich *konkrétnom*, a to kresťansko-morálnom *výklade*.

2. Zanikanie kresťanstva – na jeho *morálku* (ktorá je neoddeliteľná –), ktorá sa obracia proti kresťanskému Bohu (zmysel pre pravdu, kresťanstvom vysoko vyvinutý, prepadá *zhnuseniu* nad falošnosťou a lživosťou celého kresťanského výkladu sveta a dejín. Zvrat od „Boh je pravda“ k fanatickej viere „všetko je nepravda“. Budhizmus činu...)

3. Rozhodujúca je skepsa nad morálkou. Zánik *morálneho* výkladu sveta, ktorý už nemá nijakú *legitimitu* potom, čo sa pokúsil uchýliť do zászvetia: končí sa v nihilizme. „Nič nemá zmysel“ (nedosiahnuteľnosť výkladu sveta, ktorému sa venovalo nesmierne veľa síl – vzbudzuje nedôveru, či nie sú nepravdivé *všetky* výklady sveta –) Budhistická črta, túžba po ničote. (Indický budhizmus *nemá* za sebou vývoj, ktorý by bol od základu morálny, preto v ňom sa v nihilizme ocitá len neprekonaná morálka: jestvovanie ako trest kombinované s jestvovaním ako omylom, teda omyl ako trest – morálne hodnotenie) Filozofické pokusy prekonať „morálneho boha“ (Hegel, panteizmus). Prekonanie ľudových ideálov: mudrc. Svätec. Básnik. Antagonizmus „pravdivého“ a „pekného“ a „dobrého“ – –

4. Proti „nezmyselnosti“ na jednej strane, proti morálnym hodnotovým súdom na druhej strane: do akej miery doteraz všetka veda a filozofia podliehala morálnym súdom? a neprivedieme si takto nepriateľstvo zo strany vedy? Alebo antivedeckosť? Kritika spinozizmu. V socialistických a pozitivistických systémoch všade pozostatky kresťanských hodnotových súdov. Chýba *kritika kresťanskej morálky*.

5. Nihilistické dôsledky terajšej prírodovedy (popri jej pokusoch uchýliť sa do zászvetia). Z jej počínania nakoniec *vyplýva* rozvracanie seba samej, obrat proti *sebe*, anti-vedeckosť. Od Kopernika sa človek rúti z centra do x.

6. Nihilistické dôsledky politického a ekonomického spôsobu myslenia, kde všetky „princípy“ prináležia priam ku kaukliarstvu: závan priemernosti, poľutovaniahodnosti, neúprimnosti atď. Nacionalizmus, anarchizmus atď. Trest. Chýba *vykupujúci* stav a človek, legitimizátori –

7. Nihilistické dôsledky histórie a „*praktických* historikov“, t. j. romantikov. Postavenie umenia: absolútna *neoriginálnosť* jeho postavenia v modernom svete. Jeho pochmúrnosť. Goetheho údajné olympstvo.

8. Umenie a príprava nihilizmu. Romantizmus (záver Wagnerových Nibelungov)

I. NIHILIZMUS

[1. Nihilizmus ako dôsledok doterajšej hodnotovej interpretácie jestvovania]

2

Čo znamená nihilizmus? – Že najvyššie hodnoty sa znehodnocujú. Chýba cieľ; chýba odpoveď na „prečo“?

3

Radikálny nihilizmus je presvedčením o absolútnej neudržateľnosti jestvovania, pokiaľ [ide] o najvyššie hodnoty, ktoré sa uznávajú, spolu s *nahliadnutím*, že nemáme ani najmenšie právo klásť nejaké zásvetie alebo akési osebe vecí, ktoré by bolo „božským“, stelesnenou morálkou.

Toto nahliadnutie je dôsledkom vypestovanej „pravdovravnosti“: teda samo je dôsledkom viery v morálku.

4

Aké *výhody* ponúkala kresťanská morálna hypotéza?

1. Človeku prepožičiavala absolútnu *hodnotu*, v protiklade k jeho malosti a náhodnosti v prúde nastávania a zanikania;
2. slúžila advokátom božím v tom, že svetu napriek utrpeniu a zlu *ponechávala* charakter *dokonalosti* – vrátane „slobody“ – zlo sa javilo ako naplnené *zmyslom*;
3. človeku poskytovala *vedenie* o absolútnych hodnotách, a tým mu dávala *adekvátne poznanie* práve toho najdôležitejšieho;
4. bránila tomu, aby človek pohrdal sebou ako človekom, aby bol zaujatý proti životu, aby bol zúfalý z poznávania: bola *prostriedkom zachovania sa*.

In summa: morálka bola významným *protiľiekom* voči praktickému a teoretickému *nihilizmu*.

5

9

No medzi silami, ktoré vypestovala morálka, bola i *pravdovravnosť*: tá sa nakoniec obracia proti morálke, odhaľuje jej *teleológiu*, *zaujatosť* jej uvažovania – a tak teraz *vhľad* do tejto hlboko zarytej lživosti, zbaviť sa ktorej sa zdá zúfalo beznádejné, pôsobí priam ako stimulans. Konštatujeme v sebe potreby, vštepené dlhou morálnou interpretáciou, ktoré sa nám teraz javia ako potreby nepravdy: na druhej strane sú to tie potreby, od ktorých, zdá sa, závisí hodnota, kvôli ktorej vydržíme žiť. Tento antagonizmus – že to, čo poznávame, si *neceníme*, a to, čo by sme si chceli naklamať, si už *nesmieme* ceniť – spúšťa proces rozkladu.

6

Antinómiou je toto:

Pokiaľ veríme v morálku, *odsudzujeme* jestvovanie.

7

Najvyššie hodnoty, slúžiac ktorým *mal* človek žiť, najmä ak ho veľmi zaťažovali a platil za ne vysokú cenu: – tieto *sociálne hodnoty* boli vystavané nad človekom ako „realita“, ako „pravý“ svet, ako nádej a *budúci* svet, a to s cieľom, aby sa *zvýšila* *naliehavosť ich tónu*, akoby boli príkazmi Boha. Teraz, keď sa vyjasňuje, aký úbohý bol pôvod týchto hodnôt, sa nám zdá, že vesmír sa tým znehodnotil, že sa stal „nezmyselným“ – to však je iba *medzistav*.

8

Nihilistický dôsledok (viera v bezcennosť) ako následok morálneho hodnotenia: – *egoistické nás znechucuje* (dokonca aj po nahliadnutí nemožnosti neegoistického); *nevyhnutné nás znechucuje* (dokonca aj po nahliadnutí nemožnosti liberum arbitrium¹ a „inteligibilnej slobody“). Vidíme, že nedosahujeme sféru, do ktorej sme vložili svoje hodnoty – tým však ešte iná sféra, v ktorej žijeme, *rozhodne* nezískala na hodnote: naopak, sme *unavení*, pretože sme stratili hlavný hybný popud. „Doteraz márne!“

¹ slobodnej vôle (pozn. prekl.)

Pesimizmus ako prvotná forma nihilizmu.

Pesimizmus ako sila – v čom? v energii jeho logiky, ako anarchizmus a nihilizmus, ako analytika.

Pesimizmus ako zánik – v čom? ako schúlostivenie, ako kozmopolitné vyciňovanie, ako „tout comprendre“² a historizmus.

– *Kritické napätie*: extrémny vychádzajú najavo a nadobúdajú prevahu.

Logika pesimizmu až po krajný nihilizmus: čo tu pôsobí? – Pojem *bezcnosti, nezmyselnosti*: do akej miery sú za všetkými ostatnými vysokými hodnotami morálne hodnotenia.

– *Rezultát*: *morálne hodnotové súdy sú odsúdeniami, popretiami; morálka je odklon od vôle jestvovať...*

[*Úpadok kozmologických hodnôt*]

1.

Nihilizmus ako psychologický stav musí nastúpiť, po prvé, potom, čo sme vo všetkom dani hľadali „zmysel“, ktorý v ňom nie je: takže hľadajúci nakoniec stráca odvalu. Nihilizmus je tu uvedomením si dlhého *márnenia* sily, trápením sa nad „zbytočnosťou“, neistotou, nedostatkom príležitosti nejako sa zotaviť, ešte sa niečím nejako upokojiť – zahanbenosťou pred sebou samým, akoby sa človek pridlho *klamal*... Oným *zmyslom* mohlo byť: „naplnenie“ najvyššieho mravného kánonu vo všetkom dani, mravný poriadok sveta; alebo pribúdanie lásky a harmónie v styku bytostí; alebo približovanie sa všeobecnému stavu šťastia; alebo

² porozumieť všetkému (pozn. prekl.)

dokonca rozplynutie sa vo všeobecnom stave ničoty – mať nejaký cieľ znamená ešte stále mať nejaký zmysel. Tým spoločným vo všetkých týchto druhoch predstáv je, že nejaké niečo sa má *dosiahnuť* procesom samým: – a tu zrazu pochopíme, že nastávaním sa *nič* nedocieľuje, *nič* nedosahuje... Teda sklamanie nad domnelým *účelom nastávania* ako príčina nihilizmu: či už je to s ohľadom na nejaký konkrétny účel, alebo je to, zovšeobecnene, nahliadnutie nedostatočnosti všetkých doterajších hypotéz účelu, týkajúcich sa celého „vývoja“ (– človek *už nie je* ani len spolupracovníkom, nielo ešte stredobodom nastávania).

Nihilizmus ako psychologický stav nastupuje *po druhé* vtedy, ak sa vo všetkom dianí a za všetkým dianím predpokladal nejaký *celok, systematizácia, dokonca organizovanosť*: takže duša, bažiacia po obdive a uctievaní, sa kochá výslednou predstavou najvyššej formy vlády a spravovania (– ak je to duša logika, stačí už absolútna konzekventnosť a reálna dialektika, aby sa zmierila so všetkým...). Nejaký druh jednoty, nejaká forma „monizmu“:

a ako dôsledok tejto viery cit hlbokéj súnáležitosti a závislosti človeka od nekonečne ho presahujúceho celku, akoby bol módom božstva... „Blaho všeobecna si žiada oddanosť jednotlivého“... zrazu však, pozrimeže, ničoho takéhoto všeobecného niet! V zásade človek stráca vieru vo svoju hodnotu vtedy, keď cez neho nepôsobí nejaký nekonečne hodnotný celok: t. j. takýto celok si skoncipoval preto, *aby mohol veriť vo svoju hodnotu*.

Nihilizmus ako psychologický stav má ešte *tretiu a poslednú* formu. Z týchto dvoch *náhľadov* vyplýva, že nastávaním sa nemá docieľiť nič a že za všetkým nastávaním nepôsobí nijaká veľká jednota, do ktorej smie byť celý jednotlivec vnorený ako do živlu najvyššej hodnoty: ako *východisko* potom neostáva nič iné než odsúdiť celý tento svet nastávania ako klam a ako *pravý svet* vynájsť nejaký taký, ktorý leží mimo tohto sveta. Len čo však človek dospeje k tomu, že onen svet bol vybudovaný iba z psychologických potrieb a že na to nemá vôbec nijaké oprávnenie, vzniká posledná forma nihilizmu, ktorá v sebe zahŕňa *nevieru v metafyzický svet* a ktorá si zakazuje vieru v nejaký *pravý svet*. Na tomto stanovisku človek ako *jedinú* realitu pripúšťa realitu nastávania, zakazuje si akýkoľvek druh úskočných ciest k zásvetiam a falošným božstvám – *nevie však uniesť tento svet, ktorý už nechce popierať...*

– Čo sa v podstate udialo? Pocit *bezcnosti* sa dosiahol vtedy, keď sme pochopili, že celkový charakter jestvovania sa nesmie interpretovať ani pojmom „*účel*“, ani pojmom „*jednota*“, ani pojmom „*pravda*“. Nič sa tým nedocieli a nedosiahne; v mnohosti diania chýba presahujúca

jednota: charakter jestvovania nie je „pravdivý“, je *nepravdivý*..., prinajmenšom už niet dôvodu nahovárať si nejaký pravý svet...

V krátkosti: kategórie „účel“, „jednota“, „bytie“, ktorými sme do sveta vkladali nejakú hodnotu, sme z neho opäť *vyňali* – a svet teraz vyzerá *bezcný*...

2.

Predpokladajme, že sme zistili, ako svet už viac nesmie byť *vykladaný* týmito tromi kategóriami a že keď to nahliadneme, svet pre nás začína byť *bezcný*: potom sa musíme pýtať, *odkiaľ* pochádza naša viera v tieto tri kategórie – skúsme, či nie je možné vypovedať vieru *im*. Ak sme *znehodnotili* tieto tri kategórie, tak to, že preukážeme ich neuplatniteľnosť na vesmír, už nie je dôvodom *na znehodnotenie vesmíru*.

Rezultát: príčinou nihilizmu je *viera v rozumové kategórie* – hodnotu sveta sme merali kategóriami, *ktoré sa vzťahujú na čisto fingovaný svet*.

Záverečný výsledok: *Všetky hodnoty, ktorými sme sa doteraz pokúšali zabezpečiť najprv to, aby bol svet pre nás cenný, a nakoniec, keď sa ukázali ako neuplatniteľné, sme ho práve tým znehodnotili* – všetky tieto hodnoty sú, psychologicky vzaté, výsledkami určitých perspektív užitočnosti na zachovanie a stupňovanie ľudských mocenských útvarov, ktoré sa len nesprávne *projektovali* do podstaty vecí. Ešte vždy je *hyperbolickou naivitou* človeka, že sám seba [pokladá] za zmysel a mieru hodnoty vecí.

13

Nihilizmus predstavuje patologický *medzistav* (patologické je to obrovské zovšeobecnenie, záver, že neexistuje *vôbec nijaký zmysel*): či už preto, že produktívne sily ešte nie sú dostatočne silné: alebo preto, že dekadencia ešte váha a ešte nevynašla svoje pomocné prostriedky.

Predpoklad tejto hypotézy: že pravda neexistuje; že neexistuje nijaká absolútna uspôsobenosť vecí, nijaká „vec osebe“. – *Toto samo je nihilizmom, a to tým najextrémnejším*. Hodnotu vecí vkladá práve do toho, že tejto hodnote nezodpovedá a nezodpovedala *nijaká* realita, ale iba symptóm sily na strane *tých, čo postulujú hodnoty*, simplifikácia za *účelom života*.

Hodnoty a ich premena sú vo vzťahu k rastu moci toho, kto ich kladie.

Miera *neviery*, prípustnej „slobody ducha“ ako výraz *rastu moci*.

„Nihilizmus“ ako ideál *najvyššej moci* ducha, najbohatšieho života: sčasti ničivý, sčasti ironický.

Čo je *viera*? Ako vzniká? Každá *viera* je *pokladanie za pravdu*.

Najextrémnejšou formou nihilizmu by bolo, že *každá* *viera*, každé *pokladanie za pravdu* je nevyhnutne *nepravdivé*: *pretože pravdivý svet vôbec neexistuje*. Teda: *perspektivistické zdanie*, ktorého pôvod leží v nás (keďže neustále *potrebujeme* zúžený, skrátенý, zjednodušený svet).

– Že je *mierou sily*, ako veľmi si až môžeme priznať túto *zdanlivosť*, túto nevyhnutnosť ľži bez toho, aby sme zahynuli.

Do takejto miery by nihilizmus ako popieranie pravdivého sveta, bytia, mohol byť božským spôsobom myslenia.

Keď sme „sklamaní“, tak nie sme sklamaní s ohľadom na život, ale že sa nám otvárajú oči, pokiaľ ide o „žiaducosti“ všetkého druhu. S posmešnou zlobou hľadíme na to, čo sa nazýva „ideál“: pohrdame sebou len preto, že nie sme schopní kedykoľvek potláčať onu absurdnú pohnútku, ktorá sa nazýva „idealizmus“. *Schúlostivenie* je silnejšie než zloba *sklamaného*...

[*Do akej miery je schopenhauerovský nihilizmus ešte vždy následkom rovnakého ideálu, ako je ten, ktorý vytvoril kresťanský teizmus.*]

Stupeň istoty, pokiaľ ide o najvyššiu žiaducosť, najvyššie hodnoty, najvyššiu dokonalosť, bol taký veľký, že filozofi z neho *vychádzali* ako z *absolútnej istoty a priori*: na vrchole „Boh“ ako daná pravda. „Stať sa rovným Bohu“, „vystúpiť k Bohu“ – toto boli po tisícročia tie najnaivnejšie a najpresvedčivejšie žiaducosti (– no vec, ktorá presvedčí, preto ešte nie je pravdivá: je iba *presvedčivá*. Poznámka pre osla).

Odnaučili sme sa priznávať tomuto postulovanému ideálu aj *realnosť osoby*: stali sme sa ateistickými. Zriekli sme sa však vlastne ideálu? – Poslední metafyzici hľadajú skutočnú „realitu“, „vec osebe“ v zásade ešte vždy v ňom, lebo vo vzťahu k nemu je všetko ostatné iba zdanlivé. Ich dogmou je, že náš svet javov tak očividne *nie* je výrazom onoho ideálu, že práve preto nie je „pravdivý“ – a v zásade dokonca ani nevedie späť k onomu metafyzickému svetu ako príčine. Je nemožné, aby nepodmienené, pokiaľ je onou najvyššou dokonalosťou, poskytovalo základ pre všetko podmienené. Schopenhauer, ktorý to chcel inak, potreboval myslieť onen metafyzický základ ako protiklad k ideálu, ako „zlú slepú vôľu“: tá potom takýmto spôsobom mohla byť „javiacim sa“, ktoré sa zjavuje vo svete javov. No dokonca ani tým sa nevzdal onoho absolútneho ideálu – kradmo prekízol... (Kantovi sa zdalo, že je potrebná hypotéza „inteligibilnej slobody“, aby ens perfectum³ zbavil zodpovednosti za to, že *tento* svet je taký, aký je, skrátka aby vysvetlil zlobu a zlo: škandalózna logika na filozofa...)

18

Najvšeobecnejšie znamenie modernej doby: neuveriteľná strata *dôstojnosti* človeka v jeho vlastných očiach. Dlho ako stredobod a tragický hrdina jestvovania vôbec; potom aspoň úsilie ukázať sa ako príbuzný s rozhodujúcou a osebe hodnotnou stránkou jestvovania – ako to robia všetci metafyzici, ktorí chcú zachovať *dôstojnosť človeka*, s ich vierou, že morálne hodnoty sú kardinálnymi hodnotami. Kto sa vzdá boha, o to pevnejšie sa pridáva viery v morálku.

19

Každá čisto *morálna* sústava hodnôt (ako napr. budhistická) *sa končí nihilizmom*: toto treba očakávať pre Európu! Veríme, že si vystačíme s moralizmom bez náboženského pozadia: to

³ dokonalé bytie (pozn. prekl.)

však *nevyhnutne* vedie k nihilizmu. – V náboženstve chýba tlak brať *nás* ako tých, čo kladú hodnoty.

20

Otázka nihilizmu „načo?“ vychádza z doterajšieho návyku, podľa ktorého sa cieľ zdal nastolený, daný, požadovaný zvonku – totiž nejakou *nadľudskou autoritou*. Potom, čo sme si odvykli v ňu veriť, podľa starého zvyku predsa len hľadáme nejakú *inú autoritu*, ktorá *by vedela hovoriť nepodmienenne*, ktorá *by mohla nariadovať* ciele a úlohy. V prvej línii teraz vystupuje autorita *svedomia* (čím je *morálka* emancipovanejšia od teológie, tým imperatívnejšou sa stáva); ako tieňová náhrada za *osobnú* autoritu. Alebo autorita *rozumu*. Alebo *sociálny inštinkt* (stádo). Alebo *história* s imanentným duchom, ktorá má svoj cieľ v sebe a ktorej sa *možno odovzdať*. Chceli by sme sa *vyhnúť* vôli, *chceni* cieľa, riziku zadávať si cieľ sami; chceli by sme sa zbaviť zodpovednosti (– akceptovali by sme *fatalizmus*). Nakoniec: *šťastie*, a – s istým pokrytectvom – *šťastie väčšiny*.

Hovoríme si:

1. určitý cieľ vôbec nie je potrebný,
2. vôbec sa nedá vidieť dopredu

Práve teraz, keď by bola *potrebná najvyššia sila vôle*, vôľa je *najslabšia a najzbabelejšia*. *Absolútna nedôvera voči organizátorskej sile vôle pre celok*.

21

Dokonalý nihilista. – Oko nihilistu, *idealizované smerom ku škaredosti*, sa spreneveruje jeho spomienkam – necháva ich opřchnúť, zbaviť sa lístia; nechráni ich pred mŕtvolne bledým prefarbením, ktorým slabosť zalieva to, čo je vzdialené a minulé. A čo nerobí vo vzťahu k sebe, nerobí ani voči celej minulosti ľudstva – tiež ju necháva opřchnúť.

22

Nihilizmus. Je *dvojznačný*

16

A. Nihilizmus ako *znak vystupňovanej moci ľudstva: ako aktívny nihilizmus.*

B. Nihilizmus ako *zanikanie a znižovanie moci ducha: pasívny nihilizmus.*

23

Nihilizmus ako normálny stav.

Môže byť znamením *sily*: sila ducha môže narásť tak, že *doterajšie* ciele („presvedčenia“, články viery) sú jej neprimerané (– viera totiž vo všeobecnosti vyjadruje tlak *existenčných podmienok*, podriadenie sa autorite pomerov, za ktorých sa nejaká bytosť *rozvíja, rastie, nadobúda moc...*); na druhej strane nihilizmus môže byť znamením *nedostatočnej* sily opäť *produktívne* klásť svoj cieľ, svoje „prečo“, svoju vieru.

Svoje *maximum* relatívnej sily dosahuje ako mohutná *ničivá* sila, *ako aktívny nihilizmus.*

[Jeho protikladom by bol *unavený* nihilizmus, ktorý už *neútočí*: jeho najznámejšia forma budhizmus: ako *pasívny* nihilizmus] ako príznak slabosti: sila ducha môže byť *unavená, vyčerpaná*, takže *doterajšie* ciele a hodnoty sú neprimerané a už nenachádzajú nijakú vieru – syntéza hodnôt a cieľov (na ktorej spočíva každá silná kultúra) sa rozpúšťa, takže jednotlivé hodnoty bojujú medzi sebou: rozvrat –, že všetko, čo osviežuje, hojí, upokojuje, omamuje, vystupuje do popredia v rozličných *prestrojeniach*, nábožensky alebo morálne alebo politicky alebo esteticky atď.

24

Nihilizmus nie je len rozjímaním nad „Márne!“ a nie je len presvedčením, že všetko je hodné iba toho, aby zaniklo: prikladá ruku k dielu, *ničí*. To je, ak chceme, *nelogické*: nihilista však neverí nutkaniu byť logický... Je to stav silných duchov a vôlí: a pre takých je nemožné zastaviť sa pri „nie“ súdenia: z ich povahy vyplýva „*nie*“ činu. Zničotneniu súdením sekunduje zničenie rukou.

25

Ku genéze nihilistu. – Človek neskoro naberá odvalu na to, čo už vlastne vie. Že doteraz som bol v zásade nihilistom, som si priznal až prednedávnom: energia, nonšalantnosť, s akou som ako nihilista postupoval vpred, mi zastierala tento základný fakt. Keď kráčame v ústrety nejakému cieľu, zdá sa nemožné, aby bola základným princípom našej viery „bezcieľnosť osebe“.

26

Pesimizmus čínorodých: „Načo?“ po strašnom zápase, dokonca po víťazstve. Že niečo je stokrát *dôležitejšie* než otázka, či sa cítíme dobre alebo zle: základný inštinkt všetkých silných pováh – a následne aj, či sa *iní* cítia dobre, alebo zle. Skrátka, že máme cieľ, pre ktorý sa neobávame prinášať *ľudské obete*, podstúpiť každé nebezpečenstvo, vziať na seba všetko zlé i najhoršie: *veľká vášeň*.

[2. Ďalšie príčiny nihilizmu]

27

Príčiny nihilizmu:

1. *Chýba vyššia species*, t. j. tí, ktorých nevyčerpatelná plodnosť a moc udržiava vieru v človeka. (Pripomeňme si, za čo vďačíme Napoleonovi: za takmer všetky vyššie nádeje tohto storočia.)

2. *Nižšia species* „stádo“, „masa“, „spoločnosť“ zabúda na skromnosť a nafukuje svoje potreby na *kozmicke* a *metafyzické* hodnoty. Tým sa celé jestvovanie *vulgarizuje*: pokiaľ totiž vládne masa, tyranizuje *výnimky*, takže tieto strácajú vieru v seba a stávajú sa *nihilistami*.

Všetky pokusy *vymyslieť vyššie typy stroskotali* („romantizmus“, umelec, filozof, aj napriek Carlyleovmu pokusu pripísať im tie najvyššie morálne hodnoty).

Odpor proti vyššiemu typu ako výsledok.

Zanikanie a neistota všetkých vyšších typov; boj proti genialite („ľudová poézia“ atď.). Súcit s nižšími a trpiacimi ako *meradlo výšky duše*.

Chýba filozof, vykladač činu, *nie* iba jeho prebásňovateľ.

18

Neúplný nihilizmus, jeho formy: žijeme uprostred nich.

Pokusy uniknúť nihilizmu bez prehodnotenia oných hodnôt: vyvolávajú opak, vyostrujú problém.

[*Druhy sebaomamovania. –*] V najhlbšom vnútri: nevedieť, kadiaľ von? Prázdnota. – Pokus, preniesť sa cez to opojením. – Opojenie ako hudba. – Opojenie ako krutosť v tragickom pôžitku zo zanikania toho najušľachtilejšieho. – Opojenie ako slepé rojčenie o jednotlivých ľuďoch (alebo dobách) (ako nenávisť atď.). Pokus pracovať bez zamýšľania sa, ako nástroj vedy. – Mať otvorené oči pre mnohé malé pôžitky napr. aj ako poznávajúci. Skromnosť vo vzťahu k sebe. Skromnosť, pokiaľ ide o zovšeobecňovanie vlastnej skúsenosti, o pátos; mystika, zmyselný *pôžitok* z večnej prázdnoty; umenie „preň samo“ („*le fait*“), „čisté poznávanie“ ako narkotické stavy zhnusenía zo *seba* samého; neustále nejaká práca, *nejaký* malý hlúpy fanatizmus; všetky prostriedky poprehadzované, ochorenie zo všeobecnej nestriednosti (výstrednosť ubíja pôžitok).

1. Slabosť vôle ako výsledok.

2. Extrémna hrdosť a ponižovanie malichernými slabosťami *pocitované* v kontraste.

Prichádza doba, keď musíme *platiť* za to, že sme dvetisíc rokov boli kresťanmi: strácame *ťažisko*, ktoré nám umožňovalo žiť – už nejaký čas nevieme, ako z toho von. Náhle prepadáme *protikladným* hodnoteniam, s tou istou mierou energie, [aká plodila práve takéto extrémne *preceňovanie* človeka v človeku.]

Teraz je všetko skrz-naskrz falošné, „slovo“, jedno cez druhé, slabé či prepíate:

a) pokúšame sa o nejaký druh *pozemského riešenia*, no v rovnakom zmysle, v zmysle *konečného triumfu* pravdy, lásky, spravodlivosti: socializmus: „rovnosť osoby“;